

ÜHEKSAS PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2025

Mt 7:15–23 (5Ms 13:1–5 või Li 28:7–15.23–28; 1Jh 4:1–6)

15 Hoiduge valeprohvetite eest, kes tulevad teie juurde lambanahas, seestpidi aga on kiskjad hundid!

16 Te tunnete nad ära nende viljast. Ega viinamarju korjata kibuvitstelt ega viigimarju ohakailt?

17 Nõnda siis kannab iga hea puu head vilja, aga halb puu halba vilja.

18 Hea puu ei või kanda halba vilja ega halb puu kanda head vilja.

19 Iga puu, mis ei kanna head vilja, raiutakse maha ja visatakse tulle.

20 Küllap te tunnete nad ära nende viljast!

21 Mitte igaüks, kes mulle ütleb: «Issand, Issand!», ei saa taevariiki; saab vaid see, kes teeb mu Isa tahtmist, kes on taevas.

22 Paljud ütlevad mulle tol päeval: «Issand, Issand, kas me ei ole Sinu nimel ennustanud ja Sinu nimel kurje vaime välja ajanud ja Sinu nimel teinud palju vägevaid tegusid?»

23 Ja siis ma tunnistan neile: Ma ei ole teid kunagi tundnud, minge ära minu juurest, te ülekohtutegijad!

Hoiduge valeprohvetitest, kes tulevad teie juurde lammaste riietes, seesmiselt aga on murdjad hundid! Nende viljast te tunnete nad ära – egas okaspõõsailt koguta viinamarju ega ohakailt viigimarju! Just nii loob hea puu head vilja, mäda puu aga loob halba vilja. Hea puu ei suuda luua halba vilja ega mäda puu luua head vilja. Iga puu aga, mis ei loo head vilja, raiutakse maha ja heidetakse tulle. Niisiis, nende viljast te tunnete nad ära! Ei igaüks, kes ütleb mulle: «Issand! Issand!», lähe sisse Taeva Kuningriiki, vaid see, kes teeb mu Isa tahtmist, kes on taevas. Paljud ütlevad mulle sel päeval: «Issand! Issand! Kas me pole Sinu nimel prohvetlikult kuulutanud ja Sinu nimel deemoneid välja kihutanud ja Sinu nimel teinud palju vägitegusid?» Ja siis ma annan neile avalikult teada, et ma pole iialgi teid tundnud – minge ära minu juurest, te ülekohtu tegijad!

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseminemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks¹:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatuse ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganale.

¹ Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Hoiduge – προσέχετε – sõna προσέχω tähendab siin «ettevaatlik olema», «hoiduma».

Valeprohvetite – τῶν ψευδοπροφητῶν – sõna ψευδοπροφήτης koosneb omadussõnast ψευδής – «valelik», «petlik» – ja sõnast προφήτης – «prohvet» –, mis tuleneb verbist φημί – «ütleva», «lausuma», «teada andma», millele on lisatud eesliide πρό – «ees», «ette».

Lambanahas – ἐν ἐνδύμασιν προβάτων – sõnasõnalt «lammaste riides/rõivastes».

Tunnete...ära – ἐπιγνώσεσθε – sõna ἐπιγνώσκω tähendab «ära tundma», «tundma õppima», «mõistma», s.t «tõeliselt tundma».

Kannab – ποιῇ – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».²

Halb puu – σαπρὸν δένδρον – sõna σαπρός – «roiskunud», «riknenud», «mäda» – tuleneb verbist σήπω – «roiskuma», «mädanema», «riknema».

Ei või – οὐ δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».³

Issand – κύριε – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Taevariiki – εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν – sõnasõnalt: «taevaste⁴ kuningriiki». Sõna βασιλεία – «kuningriik», «valitsus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast βᾶσις, mis selles kontekstis tähistab kõrgemal kohal seismist.

Kurje vaim – δαιμόνια – sõna δαιμόνιον – «deemon», «kuri vaim», «üleloomulik olend», «jumalus» – tuleneb tõenäoliselt verbist δαίω – «jagama», «välja jagama».

² Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või: «Meie oleme Tema poeem...»

³ Muuhulgas tulenevab siit lõhkeainet tähistav sõna «dünamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

⁴ Kuna «taevaste kuningriik» võib eesti keeles kõlada võõristavalt, oleks originaalis kasutatud mitmust ehk kõige sobilikum väljendada suurte algustähtedega: «Taeva Kuningriik».

Tunnistan – ὁμολογήσω – sõna ὁμολογέω tähistab avalikult teada andmist, millegi kinnitamist, ka millegagi/kellegagi nõustumist.

Ülekohtutegijad – οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν – sõna ἀνομία tähendab «seadusetus», «ülekohus», «ülekohtutegu». Sõna ἐργάζομαι tähendab «töötama», «tegema», «[millegi heaks/saavutamiseks] tegutsema/vaeva nägema».

Sisuline analüüs

Jeesus võtab Mäejutluse õpetusliku (või «seadusandliku») põhiosa (Mt 5:21–7:12) kokku sõnadega: «Kõike siis, mida te iganes tahate, et inimesed teile teeksid, tehke ka nendele! See ongi Seadus ja Prohvetid.» Järgnevad salmid on osaks raamistusest, mille esimeseks pooleks on õndsakskiitmised (Mt 5:1–12) ning manitsus kirjatundjate ja variseride omast suuremale õigusele (Mt 5:13–20), teiseks pooleks aga erinevad hoiatavad pildid või mõistukõned, mille üldpealkirjaks võiks olla «Kaks teed» (Mt 7:13–27).

Manitsus hoiduda hukatusse viivast laiest teest ja avarast väravast on suunatud igauhele, kes loodab Jeesust järgides jõuda igavesse ellu, ent eriliselt puudutab see neid, kelle ülesanne on juhtida teisi. Pärast kristluse *de facto* riigiusundiks saamist Rooma impeeriumis aset leidnud kiriku moraalset allakäiku nähes olevat Püha Johannes Kuldsuu ütelnud, et põrgutee on sillutatud preestrite ja munkade luudega ning piiskoppide pealuud on selle ääres suunda näitavateks lampideks.

Valeprohvetid, kelle eest Jeesus oma järgijaid hoiatab, ei tule väljaspoolt – see, et nad on on hundid lambanahas, tähendab, et nad on pärit lammaste hulgast, nad on tõeliselt rõivastatud «lammaste riietesse»⁵, ning seda sügavam on nende langemine ja rängem neid ees ootav karistus: «Sest kui me tahtlikult teeme pattu pärast seda, kui oleme õppinud tundma tõde, siis ei ole enam ohvrit pattude eest, vaid ainult mingi hirmus kohtu ootamine ja äge tuli, mis neelab vastased.» (Hb 10:26j)

Nii Johannese kui Pauluse kirjades on mitmeid näiteid nendest, kes «on küll välja läinud meie seast, kuid nad pole olnud meie hulgast» (1Jh 2:19). Nagu Johannes ütleb, ei ole nad tegelikult mitte kunagi olnud tõeliselt Kristuse omade hulgast, ent paraku ei saa see tõsiasi avalikuks mitte kohe, vaid alles hiljem, siis, kui nad on suutnud teha võimalikult palju kurja – sest seestpidi on nad «kiskjad hundid» (Mt 7:15).

Võrreldes näiteks järgmisi salme Pauluse kirjadest:

«Sind tervitavad Epafras, mu kaasvang Kristuses Jeesuses, ning mu kaastöölised Markus, Aristarhos, Deemas ja Luukas.» (Fm 1:23j)

«Teid tervitavad armas arst Luukas ja Deemas.» (Kl 4:14)

«Praegust ajastut armastama hakates on Deemas mu maha jätnud ja läinud Tessaloonikasse.» (2Tm 4:10)

⁵ «Kõik, kes te olete Kristusesse ristitud, olete Kristusega rõivastatud.» (Gl 3:27)

Asjad võivad minna koguni nii halvaks, et lammaste riietesse rõivastunud kiskjad võtavad võimust ja omandavad kirikus taolise autoriteedi, et võivad endale lubada ustavaks jäänute taga kiusamist ja kogudusest väljaheitmist. Selles ei ole midagi uut, see ei ole haruldane tänapäevalgi ega olnud võõras juba apostlite ajal: «Ma kirjutasin mõne sõna kogudusele, aga Diotrefes, kes püüab olla nende seas esimene, ei võta meid vastu. Seepärast, kui ma tulen, siis ma tuletan talle meelde teod, mida ta teeb, laimates meid kurjade sõnadega ja rahule jäämata sellega, et ta ise ei võta vastu vendi, takistab veel neidki, kes tahavad seda teha, ning heidab nad kogudusest välja.» (3Jh 1:9j)

Jeesus nimetab lambanahas hunte valeprohvetiteks. See ei tähenda, nagu peaks Ta silmas ainult neid, kes sõna otseses mõttes esinevad prohvetitena, s.t midagi ette kuulutavad. Prohvetite ülesanne ei ole ju mitte ainult tulevaste sündmuste ette kuulutamine, vaid ka inimestele Jumala tahte meelde tuletamine ja õpetamine ning nende tagasi kutsumine ja õigele teele juhtimine. Niisiis võib valeprohvetiks nimetada igatki, kes teisi eksitab ja hukatusse meelitab: «Kes iganes on püüinuks kellele tahes neist pisikestest minusse uskujaist, sellele oleks parem, et talle vesikikivi kaela riputataks ja ta uputataks mere sügavusse. Häda maailmale ahvatluste pärast! On küll paratamatu, et kiusatused tulevad. Kuid häda sellele inimesele, kelle kaudu kiusatus tuleb!» (Mt 18:6j)

Nagu öeldud, on valeprohvetite oluliseks – ja ülimalt ohtlikuks – omaduseks see, et neid on äärmiselt raske ära tunda. Nad on tõepoolest hundid lambanahas, kusjuures see võib teinekord olla tõsi isegi sõnasõnaliselt. Vanadel aegadel tunti prohvetit lihtsa ja karmi eluviisi järgi, karedate rõivaste, võib-olla ka pesemata näo ja ihu ning pügamata juuste ja habeme järgi – ja see tähendab, et on olnud ka rohkesti valeprohveteid, kes just taolisel viisil üles astudes on hingedele nende hukatusse viimiseks ligi pugenud. Tänapäeval võib olla vastupidi: nn eduevangeeliumi kuulutajad astuvad üles kalleis ülikondades, lõhnastatuna ja silutuna, esitledes oma luksuslikku eluviisi kindla märgina Jumala õnnistusest. Eesmärk on ikka sama: hunt ei ole mitte lihtsalt veidi teistsugune kui lammas (*unity in diversity* – «ühtsus mitmekesisuses»), vaid hunt on kiskja, kelle tegevus on suunatud omakasule, mille oluliseks osaks on lamba murdmine ja alla neelamine, s.t inimhingede hukutamine, endaga koos põrgusse kiskumine.

Jeesus ütleb, et valeprohvetid tuntakse ära nende viljast. See kõlab otsekui midagi imelihtsat, ent siingi on oma ohud ning ilma Jumala abita, Tema Vaimu valgustusega, ei pruugi inimene taolise vaimude eristamisega hakkama saada. Apostel Johannes kirjutab: «Armsad, ärge usaldage iga vaimu, vaid katsuge vaimud läbi, kas nad on Jumalast, sest palju valeprohveteid on läinud välja maailma.» (1Jh 4:1) Nii, nagu võib olla raske teha vahet lambal ja lambanahka rõivastunud hundil, võib juhtuda ka puude ja viljaga: pole ju raske riputada viinamarjakobarat kibuvitsapõõsa või õuna jalaka külge – ometi ei tee see kibuvitsast viinapuud ega jalakast õunapuud.

Ka ei pruugi me alati osata puude vahel nende lehtede või koore järgi vahet teha – erinevatel inimestel on siin erinevad teadmised, oskused ja vilumus, seepärast on kirik alati rõhutanud vaimuliku juhendamise möödapääsmatust, kuna juba tsiteeritud püha Johannes Kuldsuu sõnul on iseendale vaimulikuks juhendajaks hakkamine üks kindlamaid viise põrgusse sattumiseks.

Tõsi on see, et kui me teame, mis puuga meil on tegemist, siis me teame ka seda, millist vilja me peaksime sellelt puult ootama. Paraku võib ka väliselt terve ja hea puu tuua esile halba vilja – siis, kui ta on tegelikult haige, mäda, seesmiselt riknenud või roiskunud (vt vastavat keelelist märkust). Sellega on täpselt samamoodi, nagu väliselt lamba, seestpidi aga kiskja hundiga: tundub, nagu oleks meie ees viinapuu, aga vili näitab, et tegemist on väärtusetu okaspõõsaga. Või mis veelgi uskumatum: väliselt võimas viigipuu võib osutuda tühipaljaks ja tüütuks ohakaks.⁶

«Iga puu, mis ei kanna head vilja, raiutakse maha ja visatakse tulle,» ütleb Jeesus (Mt 7:19). See tähendab, et halva puu tunnuseks pole mitte ainult halb vili, vaid seegi, et ta ei kanna üldse vilja. Pealegi ei pruugi roiskunud puust – see tähendab inimese rikutud, kurjast südamest – lähtuv halb seisneda mitte ainult halvas viljas, vaid paljus muuski: umbrohuseemned levivad kiiresti ja kaugele ning lämmatavad head taimed; okkad mitte ainult ei torka ega kisu nahka verele, vaid lähevad naha sisse ja alla ning neid on sealt tihtipeale ülimalt raske kätte saada, nii et tulemuseks võib olla põletik või midagi veelgi hullemat. Valeprohvetid ei hävita mitte ainult iseennast, vaid rohkesti teisi, neid niivõrd rängalt eksitades, et nad osutuvad viimaks koos oma eksitajatega tulle heidetuks...

Heaks viljaks, millest tuntakse ära hea puu, on kahtlemata heast ja puhtast südamest võrsuvad head teod – kuidagi teisiti ei ole seda Mäejutluse kontekstis mõista võimalik – ning neile lisanduvad õige õpetus ja õige usupraktika. Ometi on tõeliselt määrav miski muu – kõige paremini väljendavad seda apostel Pauluse sõnad: «Kui ma räägiksin inimeste ja inglite keeli, aga mul ei oleks armastust, siis ma oleksin kumisev vasknõu või kõlisev kuljus. Ja kui mul oleks prohvetianne ja ma teaksin kõiki saladusi ja ma tunnetaksin kõike ja kui mul oleks kogu usk, nii et ma võiksin mägesid teisale tõsta, aga mul ei oleks armastust, siis poleks minust ühtigi. Ja kui ma kõik oma vara ära jagaksin ja kui ma oma ihu annaksin põletada, aga mul ei oleks armastust, siis ma ei saavutaks midagi.» (1Kr 13:1–3)

On oluline mõista, et armastus, millest Paulus siin kõneleb, ei ole mitte inimlik, vaid jumalik armastus. See on Jumala enda armastus, mille Ta on meile kinkinud oma Pojas Jeesuses Kristuses ja mille osaliseks Ta meid Temas teeb: «Selles on armastus – ei, mitte selles, et meie oleme armastanud Jumalat, vaid et Tema on armastanud meid ja on läkitanud oma Poja lepitushvriks meie pattude eest.» (1Jh 4:10) Ei prohvetikuulutused,

⁶ See ei tähenda, nagu oleks ohakas iseenesest väärtusetu: ohakas on väga nektaririkas ning seetõttu äärmiselt vajalik näiteks mesilastele (eriti kimalastele) ja liblikatele.

deemonite väljaajamine ega kõikvõimalikud muud ime- ja vägiteod anna meile ilma Jumala armu ja halastuseta igavest elu – küll aga viib Jumala armastus meid taevasse ka ilma prohvetiennustuste ja vägitegudeta.

Jeesus ütleb: «Mitte igaüks, kes mulle ütleb: «Issand, Issand!», ei saa taevariiki; saab vaid see, kes teeb mu Isa tahtmist, kes on taevas.» (Mt 7:21) Milline on Isa tahtmine, seda kirjeldas Jeesus Mäejutluses piisava põhjalikkusega. Isa tahte järgi elamise möödapääsmatuks tingimuseks on alandlikkus, enese ärasalgamine, kõigest isekusest loobumine, südamehoiakute muutmine.

Selle vastandiks on apostel Pauluse masendav tõdemus nende kohta, kes on Jumalale selja pööranud: «Paljud, kellest ma teile sagedasti olen rääkinud ning nüüd nuttes räägin, elavad Kristuse risti vaenlastena. Nende lõpp on hukatus, nende jumal on kõht ja nende au on nende häbis; nad mõtlevad maapealsetest asjadest.» (Fl 3:18j) Kuna nende inimeste «jumal on kõht», ei saa tõeline Jumal olla nende Issand, ükskõik, kui veenvalt või kui suure välise aupaklikkusega nad Teda selleks hüüavad: «Keegi ei saa teenida kahte isandat, ikka on nii, et ta vihkab üht ja armastab teist või et ta pooldab üht ja põlgab teist. Teie ei saa teenida nii Jumalat kui mammonat.» (Mt 6:24)

Konkreetselt toob Jeesus välja kolm argumenti, millega need, keda Issand «ei ole kunagi tundnud» (Mt 7:23), ennast õigustada püüavad: «Paljud ütlevad mulle tol päeval: «Issand, Issand, kas me ei ole Sinu nimel ennustanud ja Sinu nimel kurje vaimede välja ajanud ja Sinu nimel teinud palju vägevaid tegusid?»» (Mt 7:22) Kõigi kolme kohta on Pühakirjas huvitavaid ja mõtlemapanevaid näiteid.

Prohvetliku kuulutamise kõverpiltidena tõusevad esile Bileam, kes kuulutas küll seda, mida Jumal tal kuulutada käskis, ent tegi seda vastu tahtmist ja vastupidiselt omaenda kavatsusele (4Ms 22), ning ülempreester Kaifas, kes kuulutas küll prohvetlikult, ent mitte selleks, et järgida Jumala ilmutust ja tahet, vaid selleks, et õigustada Jumala läkitatud Messia mõrvamist: «Aga üks neist, Kaifas, kes oli tolle aasta ülempreester, ütles neile: «Teie ei tea mitte midagi ega mõtle, et teile on parem, et üks inimene sureb rahva eest, kui et kogu rahvas hukkub.» Aga seda ta ei öelnud iseenesest, vaid tolle aasta ülempreestrina kuulutas prohvetlikult, et Jeesusel tuleb surra rahva eest.» (Jh 11:49–51)

Sama lugu on deemonite välja kihutamise kohta: küllap seda oli koos teiste apostlitega teinud ka Juudas Iskariot, kelle kohta Jeesus pidi tõdema, et ta on kurat: «Jeesus vastas neile: «Eks ma ole teid kahteistkümmend välja valinud, ent üks teie seast on kurat.» Aga seda Ta ütles Juudas Iskarioti kohta, sest see kavatses Teda reeta, üks neist kaheteistkümnest.» (Jh 6:70j) Kurjade vaimude väljaajamine on kahtlemata suur ja hea tegu, ent see ei vii mitte kedagi taevasse: «Ärge rõõmustage sellest, et vaimud teile alistuvad, vaid rõõmustage, et teie nimed on taevasse kirja pandud!» (Lk 10:20)

Teisiti pole ka imetegudega: juba Mooses pidi kogema, kuidas vaarao targad ja nõiad tegid samasuguseid tunnustähti, nagu tema oli teinud, ja ka Uues Testamendis on tegelasi, kes oma vägitegudega rahvast jahmatasid, näiteks Samaaria nõid Siimon, kes arvas, et jumalikku meelevalda saab osta hõbeda eest⁷ ning kellele tema nimekaim Peetrus ütles saajatades, ent siiski mitte päris ilma lootuseta, et ta võiks meelt parandada ja pääseda: «Hävigu su hõbe koos sinuga, et sa arvad Jumala andi saavat raha eest! Sul ei ole osa ega pärandit selles sõnas, sest su süda ei ole siiras Jumala ees. Paranda nüüd meelt oma kurjusest ja anu Issandat, et su mõttevälgatus sulle ehk andeks antaks. Sest ma näen sind olevat täis kibedat sappi ja ülekohtu köidikus.» (Ap 8:20–23)

Vagad sõnad ei päästa. Isegi väline lootuse panemine Jumala ligiolule ei aita inimest, kelle süda on roiskunud, kelle süda on otsekui mäda puu ja Jumalast kaugel. Jeesus ei kuuluta siin midagi uut, täpselt sedasama räägivad Vana Testamendi prohvetid, näiteks Jeremija: «Nõnda ütleb vägede Issand, Iisraeli Jumal: Parandage oma eluviise ja tegusid, siis ma jätan teid elama siia paika! Ärge lootke valesõnade peale, kui öeldakse: «See on Issanda tempel, Issanda tempel, Issanda tempel!» Aga kui te tõesti parandate oma eluviise ja tegusid, kui te tõesti teete õigust niihästi ühele kui teisele ega tee liiga võõrale, vaeslapsele ja lesknaisele, ega vala süütut verd siin paigas, ega järgne teistele jumalatele teile enestele õnnetuseks, siis ma jätan teid elama siia paika, maale, mille ma andsin teie vanemaile muistsest ajast igavesti.» (Jr 7:3–7)

Kindlasti ei tohi prohvetlikku kuulutamist, imetegusid ja kurjade vaimude väljaajamist alahinnata ega naeruvääristada. Siiski tuleb meeles pidada, et kõige selle puhul ei ole tegemist taoliste märkidega, millele saaks rajada usu- ja päästekindluse. Vastupidi, kõik need märgid tuleb läbi katsuda – ja kui nad võrsuvad heast puust ning on kooskõlas Jumala tahtega, siis tuleb neid igati edendada ja tunnustada. Apostel Paulus kirjutab: «Ärge kustutage Vaimu, ärge põlastage prohvetiandi, katsuge läbi kõik, pidage kinni heast, hoiduge igasuguse kurja eest!» (1Ts 5:19–22)

Taevariiki saab see, kes teeb Isa tahtmist. Viimselt on Jumala tahtmine, et «kõik inimesed pääseksid ja tuleksid tõe tundmisele» (1Tm 2:4) – selle teenistuses on ka kõik Mäejutluse manitsused variseride ja kirjatundjate omast suuremale õigusele. Nii on Jumala tahte täitmiseks vaja uskuda Jeesusesse Kristusesse, ennast Tema nimel ristida lasta, oma rist enda peale võtta ning Jeesusele kui oma Issandale kõiges ja kõikjal järgneda. Tema tee on kitsas ja vaevanõudev, aga erinevalt kergest ja laia teest viib see ellu. Neid, kes selle leiavad, on pisut, ent see ei kahanda selle väärtust – vastupidi, viimselt on see ainus tee, mille käimisel on mõte. Küllap sellepärast oligi esimene nimetus, mille järgi Jeesuse jüngrite kogukonda tunti, võib-olla veidi üllatuslikult mitte Χριστιανοί – «kristlased» (Ap 11:26) –, vaid ὁδός – «Tee» (Ap 9:2; 19:9.23; 22:4; 24:14.22).

⁷ Kas siin pole peidus ka varjatud viide Jeesuse äraandmisele hõberaha eest?

Jutluseks

Üheksanda nelipühale järgneva pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Tõde ja eksitus». Pühapäeva sissejuhatuses öeldakse: «Kristlasel tuleb elus võidelda, et eraldada tõde valest ja õige väärast. Jumala tundmine ja Tema tahte taotlemine juhivad inimese tõe juurde.»

Klassikalise definitsiooni järgi on tõde inimese tunnetuse kooskõla reaalsusega. Kui mõne asja puhul võib see tähendada vaid midagi n-ö intellektuaalselt huvitavat, siis Jumala ja eriti Kristuse puhul on tegemist elu ja surma küsimusega: Ta kas on see, kes on meid tõeliselt lunastanud ja meile igavese elu kinkinud, või Ta ei ole seda. Traditsiooniliselt on kirik näinud selles alati tähtsamat – kõigest muust mõõtnatult tähtsamat – küsimust, seepärast ongi selle üle eriti esimestel kristlikel sajanditel niivõrd tuliselt vaieldud ja sellele õige mitu oikumeenilist kirikukogu pühendatud. Kristus on tõeline Jumal, sest muidu ei saaks Ta olla inimeste *Lunastaja*, ja Ta on tõeline inimene, sest muidu ei saaks Ta olla *inimeste* Lunastaja.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on üheksanda nelipühale järgneva pühapäeva esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks kas Moosese manitsus Iisraeli rahvale (5Ms 13:1–5) pidada hoolsalt kinni kõigest, mida Jumal on tema kaudu oma rahvale õpetanud, ja hoiduda järgnemast võõrastele jumalatele, või Iiobi arutelu (Ii 28:1.7–15.23–27) tarkuse üle, mis on leitav üksnes Jumala juures ja Tema kartuses.

Esimese lugemisaasta Evangeeliumiks (Mt 7:15–23) on Jeesuse Mäejutluse lõpul öeldud sõnad, milles Ta hoiatab omasid valeprohvetite eest ja rõhutab, et taevariiki ei saa mitte need, kes Teda pelgalt sõnadega austavad, vaid need, kes teevad Tema Isa tahtmist, kes on taevas.

Esimese lugemisaasta Epistli (1Jh 4:1–6) keskseks sõnumiks on üleskutse võtta Kristuses avalikuks saanud ilmutus Jumala Poja lihaks-, s.t tõeliseks inimeseks, saamisest ja Temas teostunud lunastusest alandlikult ja kahtlusteta vastu, sellest ustavalt tunnistust anda, nõnda ka ligimesearmastuse käsku täites, ning sellest lähtudes õigete ja valeprohvetite, Kristuse omade ja Tema vastaste vahel vahet teha. Esikohal on siin kuulekus ilmutatud tõe ja selle alandlik järgimine.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Inimese ees, kes tahab järgneda Jeesusele, seisab valik kahe tee – ühelt poolt surma ja hukatuse tee, teiselt poolt igavese elu ja õndsuse tee – vahel. Nagu Issand ütles oma rahvale Moosese päevil: «Vali nüüd elu, et sina ja su sugu võiksite elada, armastades Issandat, oma Jumalat, kuulates Tema häält ja hoidudes tema poole!» (5Ms 30:19j), nii ütleb Jeesus nüüd Mäejutluse lõpul: «Minge sisse kitsast väravast,

sest lai on värav ja avar on tee, mis viib hukatusse, ja palju on neid, kes astuvad sealt sisse! Kuid kitsas on värav ja ahtake on tee, mis viib ellu, ja pisut on neid, kes selle leiavad.» (Mt 7:13j) Jumal armastab meid, Tema tahtmine on, et kõik inimesed leiaksid elu tee ja pääseksid.

2. Just sellepärast hoiatab Jeesus oma järgijaid valeprohvetite eest, kelle all ei tule mõista mitte ainult neid, kes prohvetlikku kõnelemist teeseldes inimestele valet kuulutavad, vaid kõiki, kes ühel või teisel viisil oma kaaskristlasi eksiteele juhivad ja hukatusse meelitavad. Väliselt võib olla päris raske neid ära tunda: nad on otsekui lambanahka riietatud hundid, otsekui omad, aga tegelikult võõrad, isegi vaenlased – nad on kiskjad, nad on murdjad hundid. Selleks, et neid ära tunda, on vaja Jumala Vaimu abi ja vaimude eristamise võimet, kusjuures ainus, mille järgi saab teha vahet tõelistel ja valeprohvetitel, on vili, mida nad kannavad – nii igapäevase elu kui õpetuse näol, mida nad jagavad.
3. Seejuures on oluline teada, et heaks viljaks, mida Issand omadelt ootab, ei ole mitte üleloomulikud vägiteod, imed, kurjade vaimude väljaajamine ega prohvetlik kõnelemine (või näiteks võõrastes keeltes rääkimine), vaid kõik need väga lihtsad asjad, millest Jeesus räägib Mäejutluses, s.t head teod. See ei tähenda, et saaksime heade tegude varal tagada endale pääsu taevasse – vastupidi, head teod näitavad, kelle lapsed me oleme: kas Jumala, meie Taevase Isa, või hoopis kuradi, vale ja kurjuse isa, lapsed. Jumal on kinkinud meile oma Poja, oma armastuse täiuse, et me ei hukkuks, vaid võiksime pärida taeva. Just selleks kutsub Jeesus meid ennast järgima – käima küll kitsast ja vaevanõudvat, ent igavesse ellu viivat teed, milleks on Tema ise.